

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Природничо-географічний факультет

Кафедра загальної та регіональної географії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕТОДИКА КРАЄЗНАВЧО-ТУРИСТИЧНОЇ РОБОТИ

галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма: Середня освіта (Географія)

мова навчання: українська

УХВАЛЕНО

Рішенням кафедри загальної та
регіональної географії

Протокол №1 від 30 серпня 2023 року

Загальна інформація про дисципліну

Назва дисципліни	Методика краєзнавчо-туристичної роботи
Викладач	Король Олена Миколаївна
Профайл викладача	https://pgf.sspu.edu.ua/kolektyv-kafedry-geografia
Контактний тел.	0500661048
E-mail:	korolelena1976@gmail.com
Сторінка курсу в Moodle	(ДФН) https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=9027 (ЗФН) https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=9137
Консультації	Консультації проводяться у понеділок о 12:30 год.; групові або одноосібні. Також можливі он-лайн консультації через інтернет ресурси. Для погодження часу он-лайн консультацій слід писати на електронну пошту викладача або дзвонити.

Анотація до дисципліни

Вивчення дисципліни передбачає отримання знань про сучасну структуру, зміст і завдання краєзнавчо-туристичної роботи в закладах освіти, туристично-краєзнавчі дослідження, організацію навчально-виховного процесу та його методолого-методичне забезпечення. Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С.Макаренка, затвердженого наказом № 420 від 30 вересня 2019 р.

Мета і завдання дисципліни

Метою навчальної дисципліни є вивчення методичних засад організації краєзнавчо-туристичної роботи, видів та форм її роботи, можливості застосування позакласних форм роботи для підвищення ефективності освітнього процесу та рівня засвоєння знань із географії. Головне завдання навчальної дисципліни «Методика краєзнавчо-туристичної роботи» полягає у формуванні в студентів організаційно-методичних навичок і вмінь щодо організації туристсько-краєзнавчої роботи, використання краєзнавчого принципу в освітньому процесі.

Формат дисципліни

Ознаки дисципліни	
Рік вступу	2022
Освітній ступінь	магістр
Курс навчання	1
Семестр	1
Формат курсу	очний/заочний

Обов'язкова /вибіркова	Вибіркова
Кількість кредитів/годин	5/150
Кількість розділів	2
Форма контролю	залік
Лекції	20/6
Практичні заняття	30/6
Консультації	/
Самостійна робота	100/138

Результати навчання

РН1	Аналізувати основні види і організаційні форми краєзнавчо-туристичної роботи, їх класифікаційні особливості
РН2	Інтерпретувати поняття і терміни краєзнавчо-туристичної роботи, передумови формування краєзнавчо-туристичної діяльності на теренах України, методика краєзнавчого вивчення та дослідження своєї місцевості
РН3	Виділяти особливості підготовки та проведення тематичних виставок, туристично-краєзнавчих вечорів, географічних тижнів на базі шкільного краєзнавчого музею; розробляти річний план роботи шкільного туристсько-краєзнавчого гуртка; розробляти зміст та методику проведення краєзнавчо-туристичних подорожей та екскурсій; створювати та проводити краєзнавчі експедиції

Тематичний план вивчення дисципліни

РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади методики краєзнавчо-туристичної роботи.

Тема 1. Туристично-краєзнавча робота як форма навчально-виховної діяльності. Предмет і завдання курсу, його зв'язок з іншими науками. Суть, значення та функції краєзнавчо-туристичної роботи. Місце краєзнавчо-туристичної роботи в системі шкільної освіти. Функції, завдання та напрямки позакласної роботи: туристично-краєзнавчий; країнознавчий; економічний; екологічний; естетичний. Інноваційні педагогічні технології в краєзнавчо-туристичній роботі.

Тема 2. Коротка історія краєзнавчих досліджень. Формування уявлень про краєзнавчо-туристичну роботу як форму географічної освіти та виховання особистості: за античних часів; у Київській Русі; у Російській імперії; в СРСР; у сучасній незалежній Україні. Біографічний підхід у вивченні досвіду краєзнавчо-туристичної роботи: внесок провідних педагогів, науковців та методистів у розвиток позакласних форм навчально-виховної роботи.

Тема 3. Форми, методи та принципи краєзнавчо-туристичної роботи. Загальнолюдські принципи освіти та виховання в позаурочний час. Дидактичні принципи. Роль краєзнавчого принципу. Форми позакласної роботи: індивідуальні, групові й колективні; періодичні та епізодичні; стаціонарні й нестаціонарні. Методи краєзнавчо-туристичної роботи.

РОЗДІЛ 2. Організація роботи краєзнавчих гуртків, музеїв, планування і проведення заходів

Тема 4. Стаціонарні форми краєзнавчої роботи. Планування й організація роботи гуртків. Організація та методика проведення тематичних виставок, туристично-краєзнавчих вечорів, географічних тижнів тощо. Гурток як ефективний засіб формування комплексу знань за певною тематикою. Планування та облік гуртків. Розробка тематичного та календарного планів роботи гуртків. Тематика і методика проведення занять у гуртках. Проведення краєзнавчих досліджень. Участь у конкурсах і змаганнях. Гурткова робота в системі МАН.

Тема 5. Організація шкільного краєзнавчого музею. Музей як провідна форма позакласної роботи. Види музеїв. Положення про створення музею при шкільному закладі. Методичні засади організації та функціонування шкільного краєзнавчого музею. Фондова й експозиційна робота. Організація лекцій, вечорів, свят на базі шкільного краєзнавчого музею. Шкільний кабінет із географії як прототип шкільного музею. Застосування ігрових прийомів у туристично-краєзнавчій роботі. Рольові, туристичні, спортивні ігри, спортивне орієнтування, змагання з техніки туризму, конкурси та вікторини з різних галузей географічного знання.

Тема 6. Місце екскурсій в організації туристично-краєзнавчої роботи. Класифікація екскурсій за тематикою, віковими особливостями екскурсантів, територією проведення тощо. Методика проведення та завдання.

Тема 7. Навчальна стежка. Види стежок – комплексні й тематичні. Етапи створення та облаштування навчальної стежки. Документація й правове узгодження організаційних питань створення стежки. Облаштування майданчиків для спостереження та рекреаційних зон. Просвітницька та виховна робота на стежці.

Тема 8. Експедиція як форма туристично-краєзнавчої роботи. Методичні засади організації експедицій. Методика планування експедиції з дослідження пам'яток природи, історії та культури району. Організація досліджень суспільно-економічних об'єктів краю.

Тема 9. Похід як форма туристично-краєзнавчої роботи. Етапи організації та проведення походу. Розробка маршруту, комплектація матеріального забезпечення, обладнання, розробка меню. Методи польових досліджень у поході. Методичні засади проведення туристичних змагань, зльотів тощо.

Політика дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни потребує: підготовки до практичних занять; роботи з інформаційними джерелами, опрацювання рекомендованої основної та додаткової літератури, самостійної роботи, а саме виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань та тестових контрольних робіт.

Підготовка та участь у практичних заняттях передбачає: ознайомлення з програмою навчальної дисципліни, питаннями, які виносяться на заняття з

відповідної теми; вивчення конспекту лекцій, а також позицій, викладених у підручниках, монографічній та іншій науковій літературі тощо.

Результатом підготовки до заняття повинно бути змістовне володіння здобувачем вищої освіти матеріалом теми, якій присвячено відповідне заняття, а саме знання: понятійно-термінологічного апарату дисципліни; володіння знаннями теоретичних запитань кожної теми та вміння використання їх на практиці. Розв'язання практичних завдань повинно як за формою, так і за змістом відповідати вимогам, що висуваються до вирішення відповідного завдання, свідчити про його самостійність, відсутність ознак повторюваності та плагіату.

На практичних заняттях присутність здобувачів вищої освіти є обов'язковою, важливою також є їх участь в обговоренні всіх питань теми. Пропущені заняття мають бути відпрацьовані на консультаціях або самостійно, за домовленістю з викладачем. Це ж стосується й здобувачів освіти, які не виконали завдання або показали відсутність знань з основних питань теми. За наявності об'єктивних обставин передбачене онлайн навчання на платформі Moodle. Здобувач вищої освіти повинен дотримуватися навчальної етики, поважно ставитися до учасників процесу навчання, уважним та дотримуватися дисципліни й часових (строкових) параметрів навчального процесу. Під час контрольних заходів забороняється списування, використання джерел інформації та пристроїв, які порушують об'єктивність оцінювання.

Академічна доброчесність

Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка, затвердженого наказом № 420 від 30 вересня 2019 р. Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел списування, втручання в роботу інших студентів становлять приклади можливої академічної недоброчесності. Неприпустимо надавати для оцінювання письмову роботу, підготовлену за участю інших осіб. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Система оцінювання та вимоги

Засобами та формами оцінювання є усне опитування, тестування, оцінки за виконання практичних робіт. Поточний контроль навчальних досягнень здійснюється протягом семестру на практичних заняттях. Результати (кількість набраних балів) фіксує викладач.

Формативне оцінювання включає опитування здобувачів освіти та усні коментарі викладача, настанови викладача в процесі виконання практичних робіт, обговорення та взаємооцінювання магістрантами виконаних практичних завдань. Сумативне оцінювання включає оцінки за виконання практичних робіт, поточних тестових контролів, а також завдань самостійної роботи, у тому числі

ІНДЗ. Загальна оцінка з дисципліни складається з оцінок, які здобувач освіти отримує за виконання практичних занять, поточних тестових контролів (загалом 60 балів) та оцінку за результатами виконання самостійної роботи – 40 балів. Результати сумативного оцінювання фіксуються в електронному журналі.

Вид контролю за семестр – залік, який полягає в оцінці засвоєння здобувачем освіти теоретичного та практичного матеріалу (виконаних ним певних видів робіт на практичних заняттях та під час самостійної роботи) з навчальної дисципліни за семестр. Залік виставляється викладачем автоматично за умови, якщо магістрант виконав усі види навчальної роботи, визначені робочою програмою навчальної дисципліни. Загальна оцінка обраховується в кінці семестру, як сума балів за всіма видами оцінювання. Структура семестрового контролю відображається у робочій програмі (силабусі) та доводиться до відома здобувачів освіти на першому занятті.

Для магістрантів заочної форми навчання підсумковий контроль проводиться в період заліково-екзаменаційної сесії. До залікової оцінки включається виконання завдань практичних робіт, тестових контрольних робіт та завдань самостійної роботи магістранта, яку він отримав під час попередньої сесії.

В умовах дистанційного навчання оцінювання практичних робіт, завдань поточного та підсумкового контролю здійснюється на платформі Moodle.

Критерії оцінювання результатів навчання

Бали	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з методики краєзнавчо-туристичної роботи; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі результати, що впливають з наявних даних. На основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними навичками і прийомами виконання практичних робіт, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним методикою краєзнавчо-туристичної роботи.
82-89	твердо знає програмний матеріал методики краєзнавчо-туристичної роботи, грамотно й по суті викладає його; який не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення при виконанні практичних робіт, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
74-81	знає програмний матеріал методики краєзнавчо-туристичної роботи, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення при виконанні практичних робіт, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінених, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здійснює перенесення дій.
64-73	має знання лише основного матеріалу, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення

	послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт.
60-63	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
35-59	не знає більшої частини програмного матеріалу, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом методики краєзнавчо-туристичної роботи; невпевнено, із помилками виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади із життя та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
1-34	має загальне уявлення про методику краєзнавчо-туристичної роботи, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують магістранти для заліку (ДФН)

Поточний контроль											Сума	Загальна сума
РОЗДІЛ 1				РОЗДІЛ 2								100
T1	T2	T3	Кр	T4	T5	T6	T7	T8	T9	Кр		
4	4	4	10	5	5	4	4	5	5	10	60	
Самостійна робота											40	
						20	20					

T1, T2... T8 – теми розділів, Кр – контрольні роботи

Розподіл балів, які отримують магістранти для заліку (ЗФН)

Поточний контроль											Сума	Загальна сума
РОЗДІЛ 1				РОЗДІЛ 2								100
T1	T2	T3	Кр	T4	T5	T6	T7	T8	T9	Кр		
	10	10		5	5				10		40	
Самостійна робота											60	
			10			20	20			10		

T1, T2... T8 – теми розділів, Кр – контрольні роботи

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література та інформаційні ресурси

Базова

1. Вертель В. В. Геологічні екскурсії як ефективний засіб розвитку пізнавальної компетентності вихованців закладу позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого спрямуванн. *Наукові записки СумДПУ імені А.С.Макаренка. Географічні науки.* 2019. Випуск 10. С. 137-147.
http://scinotesgeo.at.ua/Volume_10/Vertel.pdf
2. Корнус А. О., Корнус О. Г., Сюткін С. І. Виробничий туризм у Сумській області: передумови та перспективи розвитку // «Сучасні процеси трансформації у бізнесі та виробництві: теорія, методологія, практика» : колективна монографія / Нац. металург. академія України; за ред. Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріної. Дніпро: Журфонд, 2019. Розділ 4. С. 401-434.
<https://repository.sspu.sumy.ua/handle/123456789/1827>
3. Макієнко О. А. Туристичне краєзнавство. Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи студентів вищих закладів освіти спеціальності «Туризм». Херсон, 2019. 73 с.
4. Методика краєзнавчо-туристичної роботи : методичні вказівки для виконання практичних та самостійних робіт / укл. О.С. Данильченко, О.Г. Корнус, О.М. Король. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2023. 30 с.

Допоміжна

1. Кравець Н. В. Краєзнавча робота в контексті навчально-виховної діяльності сучасного закладу освіти : методичний посібник. Дубно, 2016. 156 с.
<https://vseosvita.ua/library/turistsko-kraeznavca-robota-v-konteksti-dialnostisucasnog-o-zakladu-osviti-1938.html>
2. Навчальні програми з позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку : збірник / укладач В. Ю. Гаврилюк. – Біла Церква : КНЗ КОР «КОПОПК», 2015. – 144 с.
<https://museum.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2020/10/%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D1%87-%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80-%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%BC-%D0%9A%D1%80%D0%B0%D1%94%D0%B7%D0%BD-2015.pdf>
3. Поліщук В. В. Туристсько-краєзнавча діяльність дітей в навчальних закладах освіти. *Географія.* 2017. № 5-6 (321-322). С. 10-14.
<http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/24234/1/Polischuk.pdf>
4. Попович Г. Л. Методика формування краєзнавчо-туристичних знань у майбутніх учителів географії. Дис. на здобуття наукового ступеня канд.пед.наук за спеціальністю: 13.00.02 – теорія і методика навчання (географія). Полтава, 2015.
<http://undip.org.ua/files/disertac/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%9F%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf>
5. Прокопчук В. С. Шкільне краєзнавство: навчальний посібник [Електронний ресурс]. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/bitstream/handle/123456789/1079/%D0%9F%D1>

<http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/16072/2/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0-4-%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B6%D0%BD%D1%8B%D0%B9-%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B0%D0%BD%D1%82.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

6. Скриль І. А., Кулешова Г. О. Практикум: Основи краєзнавчо-туристичної діяльності: методичні вказівки для самостійної роботи студентів, що навчаються за спеціальністю: «Економічна та соціальна географія». Харків, 2014. 44 с. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/16072/2/%D0%BC%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0-4-%D0%BA%D0%BD%D0%B8%D0%B6%D0%BD%D1%8B%D0%B9-%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B0%D0%BD%D1%82.pdf>

7. Сюткін С. І., Корнус А. О., Корнус О. Г., Данильченко О. С. Розвиток подієвого туризму в Сумській області / Туризм: міжнародний досвід та національні пріоритети: Матеріали І Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Житомир, 26 травня 2017 р.). Житомир: Вид-во Євенок О.О., 2017. С. 129-136.

8. Чернов Б. О. Географічне краєзнавство: теоретико-методологічна сутність. *Укр. геогр. журн.* 2018, 1(101), С. 63-68. URL: <https://ukrgeojournal.org.ua/sites/default/files/ugj-2018-1-63-68.pdf>

Інформаційні ресурси

1. <https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=9027> – дистанційний курс (ДФН) на Moodle СумДПУ.
2. <https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=9137> – дистанційний курс (ЗФН) на Moodle СумДПУ.
3. <http://scholar.google.com.ua/> – статті, монографії, дисертації і препринти.
4. <http://books.google.com.ua/> – сервіс повнотекстового пошуку по книгах.
5. <http://osvita.ua/> – освітній портал
6. <https://vseosvita.ua/library> – бібліотека методичних матеріалів
7. <https://cutt.ly/gBonm3t> – Вертель В. В. Методичні рекомендації щодо проведення геологічних екскурсій на території м. Суми та Сумської області.